
РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА

УДК 332.1:001.891.7:620.92

ББК 65.050.9(4Укр)22

Якубів В. М.¹, Попадинець Н. М.², Максимів Ю. В.³

ТЕОРЕТИЧНИЙ І ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТИ МОНІТОРИНГУ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

¹ ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра управління та бізнес-адміністрування,
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ,
76018, Україна,
тел.: 0666075609,
e-mail: yakubiv.valentyna@gmail.com

² ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України”,
відділ регіональної економічної політики,
вул. Козельницька, 4, м. Львів,
79029, Україна,
тел.: 0969459098,
e-mail: popadynets.n@gmail.com

³ ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра обліку і аудиту,
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ,
76018, Україна,
тел.: 0993470894,
e-mail: J.Maksumiv@gmail.com

Анотація. На основі систематизації досліджень наукових праць учених-економістів у статті визначено суть моніторингу соціально-економічних процесів розвитку регіону. З’ясовано умови впровадження моніторингу в процеси соціально-економічного розвитку регіону. Визначено відмінності моніторингу від стандартної статистичної технології. Встановлено, що основною метою моніторингу соціально-економічних процесів є збір, вивчення і підготовка інформації для прийняття і аналізу економічних рішень на різних рівнях управління. За напрямом “відновлювана енергетика та енергоефективність” розглянуто показники, які оцінюють у процесі здійснення моніторингу. Визначено основні завдання моніторингу й наведено принципи формування його інформаційної бази.

Ключові слова: децентралізація, інформаційна база, відновлювана енергетика, моніторинг, регіон, розвиток, соціально-економічні процеси.

Yakubiv V. M.¹, Popadynets N. M.², Maksymiv Yu. V.³

**THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF MONITORING OF
REGION’S SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT PROCESSES:**

¹ Vasyl Stefanyk precarpathian national university,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of Management and Business
Administration,

Shevchenko str., 57, Ivano-Frankivsk,
76018, Ukraine,
tel.: 0666075609,
e-mail: yakubiv.valentyna@gmail.com

² M. I. Dolishniy Institute of
Regional Research of NAS of Ukraine,
Department of regional economic policy,
Kozelnytska str., 4, Lviv,
79026, Ukraine,
tel.: 0969459098,
e-mail: popadynets.n@gmail.com

³ Vasyl Stefanyk precarpathian national university,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of Accounting and Auditing,
Shevchenko str., 57, Ivano-Frankivsk,
76018, Ukraine,
tel.: 0993470894,
e-mail: J.Maksumiv@gmail.com

Abstract. The article defines the nature of socio-economic development processes monitoring in a region on the basis of systematization of scientific works on economics. The terms of monitoring introduction into the processes of socio-economic development of a region are defined. The difference between monitoring and standard statistic technology is explained. The fact that socio-economic processes monitoring is primarily directed at collection, examination and preparation of information for making and analyzing of economic decisions at different management levels is proved. The indicators by the direction “renewable energy and energy efficiency”, which are evaluated in the process of monitoring, are outlined. Major tasks of monitoring are defined and principles of its information basis forming are determined.

Key words: decentralization, information basis, renewable energy, monitoring, region, development, socio-economic processes.

Вступ. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується різким зростанням ролі та значення регіонів в управлінні соціально-економічними процесами, що насамперед пов'язано з децентралізацією. Ефективність реалізації стратегії розвитку регіону багато в чому залежить від створення й реалізації системи моніторингу соціально-економічних процесів за найпріоритетнішими напрямками. Організація моніторингу визначається комплексом механізмів практичної реалізації стратегії розвитку регіонів і при цьому застосовність тих чи інших методів та інструментів управління залежить від достовірності й оперативності оцінки процесів, що відбуваються в соціально-економічній сфері.

Постановка завдання. Дослідження щодо перспектив організації та проведення моніторингу регіонального розвитку прослідковуються у роботах таких учених: І. Валентюк, С. Князева, А. Когута, А. Морозова, А. Пікуліної, Д. Стеценка, Т. Ускової та ін. Однак мало дослідженими залишаються проблеми моніторингу соціально-економічних процесів розвитку регіонів у контексті розгляду принципів формування інформаційної бази моніторингу, його часових меж та індикаторів, використовуваних для здійснення оцінки.

Метою дослідження є обґрунтування методологічних основ і практичних рекомендацій щодо формування ефективної системи моніторингу соціально-економічних процесів розвитку регіону та принципів формування його інформаційної бази.

Результати. Використовуваний сьогодні регіональний моніторинг виступає, як правило, у ролі:

– специфічного інструменту “зворотного зв’язку” в територіальному управлінні, що забезпечує стійкість розвитку територіальних утворень і управління в критичних ситуаціях;

– особливого методу отримання знань про протиріччя і закономірності соціально-економічних процесів, формування громадянського суспільства;

– основи для виявлення причин відхилень від запланованого чи бажаного ходу подій, визначеного програмами розвитку регіону.

Термін “регіональний моніторинг” у науковій літературі та в практиці не усталений і вживається в різних сенсах.

Поняття моніторингу в контексті вимог державної регіональної політики визначене у законодавстві та становить собою періодичне відстеження відповідних індикаторів на основі офіційних статистичних даних та інформації центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та проведення на підставі даних моніторингу оцінки результативності виконання індикаторів соціально-економічного розвитку шляхом порівняння отриманих результатів з їх цільовими значеннями [1].

Т. В. Ускова [2] під моніторингом соціально-економічної ситуації в регіоні розуміє спеціально організовану і постійну систему спостереження, збору, оцінки та поширення інформації, діагностики економічної та соціальної ситуації, що складається на території регіону, аналізу тенденцій розвитку та гостроти регіональних проблем, а також підготовки рекомендацій щодо прийняття раціональних управлінських рішень.

А. А. Пакуліна [3, с. 259] вважає, що моніторинг це систематичний збір і обробка інформації, яка може бути використана для поліпшення процесу ухвалення рішення, а також побічно для інформування громадськості або прямо як інструмент зворотного зв’язку в цілях здійснення проектів, оцінки програм або вироблення політики. Натомість С. О. Князев [4, с. 31] розглядає моніторинг як сукупність аналітично-діагностичних дій, що періодично повторюються, для формування інформаційної складової управління соціально-економічними процесами задля підвищення якості рівня життя населення.

У роботі А. Є. Когута і В. Є. Рохчіна [5] обґрунтовуються важливі напрями моніторингу регіональних соціально-економічних процесів. При цьому одне з головних місць займає моніторинг якості життя населення. Вибір саме цієї системи обумовлений її пріоритетністю, викликаної прийнятим курсом на соціальну орієнтацію економіки, усвідомленням обставини, що кінцевим критерієм будь-яких політичних і економічних перетворень є поліпшення якості життя населення. Сутність, проблеми та механізми формування системи моніторингу регіональних ситуацій і регіональних проблем розглядаються в роботі Д. М. Стеценка [6].

Цілком слушно зазначає І. Валентюк [7, с. 147], що для удосконалення шляхів упровадження і використання технологій моніторингу в регіональному управлінні необхідно сформувати систему показників (індикаторів), які б своєчасно відображали реальну ситуацію, що складається у регіонах.

А. О. Морозов та інші [8] розглядають моніторинг як систему безперервного спостереження за ходом найважливіших соціальних і економічних процесів задля підготовки та прийняття рішень в умовах перехідного періоду.

Таким чином, видається більш конструктивним використовувати підхід до трактування категорії моніторингу, відповідно до якого під моніторингом соціально-економічного розвитку регіону можна розуміти систему спостереження, оцінки, аналізу та прогнозу економічної і соціальної ситуації, що складається на території регіону.

В умовах виключно великої різноманітності регіональних ситуацій і децентралізації основне завдання моніторингу полягає у створенні надійної та об'єктивної основи для адресної державної підтримки тих чи інших територій. В умовах децентралізації влади на перший план виходить забезпечення участі громадян у формуванні регіональної політики та управлінні розвитком соціально-економічних процесів, а як наслідок і участь таких суб'єктів у процесі моніторингу соціально-економічних процесів розвитку регіону.

Тобто моніторинг стає тривалим спостереженням за будь-яким процесом задля оцінки його стану на час початку спостереження і прогнозу про його можливу поведінку в майбутньому. Його суть полягає в зборі фактів, що характеризують соціально-економічні процеси в регіоні та аналізі й інтерпретації соціально-економічної інформації.

Якщо говорити про поняття моніторингу в контексті вивчення соціально-економічних процесів, що відбуваються в регіоні, то це спеціально організоване системне спостереження за ходом і характером кількісних і якісних змін в економіці та в суспільстві, пов'язаних з їх переходом з одного стану в інший, у зв'язку з чим завданням моніторингу є не тільки спостереження, а й накопичення фактів і насамперед їх аналіз для прийняття рішень, здатних ефективно вплинути на об'єкт моніторингу.

Предмет регіонального моніторингу – складна сукупність соціально-економічних процесів і явищ у регіонах. При цьому під особливою увагою є ті, які наведено у прогнозних і програмних документах економічного та соціального розвитку конкретного регіону, сформованих по областях нашої країни відповідно до вимог низки нормативно-правових актів, а саме: Закону України від 23.03.2000 р. №1602-III “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України” [9], Закону України від 05.02.2015 р. №156-VIII “Про засади державної регіональної політики” [1] тощо.

Під час проведення моніторингу соціально-економічних процесів розвитку регіону такі прогнозні та програмні документи є базою для порівняння виявлених результатів з досягнення чи недосягнення поставлених цілей задля відстеження і регулювання процесів регіонального розвитку. Якщо розглянути такі документи на прикладі стратегічного напряму інноваційної діяльності, а саме освоєння альтернативних джерел енергії, то документами, які слід враховувати під час моніторингу, є:

- 1) Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року [10];
- 2) Деякі питання реалізації у 2015–2017 роках Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [11];
- 3) Цільова програма енергоефективності та розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії Івано-Франківської області на 2016–2020 роки [12] (чи будь-якого іншого регіону);
- 4) інвестиційні програми (проекти), спрямовані на розвиток регіонів у напрямках, що підлягають моніторингу.

На наш погляд, на основі моніторингу соціально-економічних процесів розвитку регіону, відповідно до встановлених показників, можливо:

- прискорити процеси, якщо вони бажані для регіону, і підвищити їх результативність;
- завчасно вжити адекватних для майбутніх подій заходів, підвищивши тим самим результативність управління соціально-економічними процесами в регіоні.

Наприклад, такими показниками в контексті розгляду моніторингу за напрямом “відновлювана енергетика та енергоефективність” є (див. Таблиця 1).

Таблиця 1

**Показники щорічної оцінки соціально-економічного розвитку за напрямом
“Відновлювана енергетика та енергоефективність”**

Table 1

**Indicators of annual evaluation of socio-economic development by the renewable
energy and energy efficiency direction**

Найменування показника		Відповідальні за подання даних
Відновлювана енергетика та енергоефективність		
1.	Обсяги паливно-енергетичних ресурсів, спожитих у регіоні за звітний період на одну особу населення регіону, тонн нафтового еквіваленту	Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України
2.	Частка обсягу теплової енергії, виробленої в регіоні з альтернативних видів палива або відновлюваних джерел енергії за звітний період, відсотків до загального обсягу виробленої теплової енергії в регіоні за звітний період	Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України
3.	Рівень упровадження енергозберігаючих джерел світла у зовнішньому освітленні населених пунктів, відсотків до загальної кількості світлоточок	Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України
4.	Частка оснащення багатоквартирних житлових будинків побудинковими приладами обліку теплової енергії, відсотків до загальної кількості багатоквартирних будинків, які підлягають оснащенню	Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (далі – Мінрегіон)
5.	Частка сумарної потужності котелень на альтернативних видах палива в регіоні, відсотків до загальної потужності котелень регіону	Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України
6.	Частка домогосподарств, які уклали кредитні договори в межах механізмів підтримки заходів з енергоефективності в житловому секторі за рахунок коштів Державного бюджету (у тому числі зі співфінансуванням з місцевих бюджетів), відсотків до загальної кількості домогосподарств регіону	Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України
7.	Частка бюджетних установ регіону, щодо яких у звітному періоді було укладено енергосервісні договори, відсотків до загальної кількості бюджетних установ регіону	Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України

Складено авторами на основі джерела [13].

Для результативного моніторингу потрібно встановлювати терміни його проведення, які б давали змогу адекватно реагувати на ситуацію у випадку наявних відхилень за встановленими індикаторами. Згідно з чинними нормативно-правовими актами, моніторинг проводиться щороку центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної регіональної політики, із залученням громадських об'єднань і наукових установ. Так, Мінрегіон щороку до 15 травня готує звіт про проведення моніторингу реалізації Стратегії та виконання плану заходів, який подає на розгляд Кабінету міністрів України [14].

Щодо індикаторів, які слід періодично порівнювати з їх цільовими значеннями, то вони відстежуються на підставі наявних даних офіційної статистики, інформації

центральної влади. Тобто моніторинг певного соціально-економічного процесу тісно пов'язаний з джерелами інформації, на якій він ґрунтується.

Значні труднощі в становленні повноцінної системи моніторингу регіональних ситуацій і регіональних проблем, пов'язані з особливостями сучасного періоду, полягають у різкому скороченні об'єктів, масштабів і повноти обов'язкової статистичної звітності, у "випаданні" з поля зору офіційної статистики цілих пластів соціально-економічної дійсності (тіньова економіка, самозайнятість населення, реальні доходи населення тощо). Практично руйнується і без того слабка структура регіональної статистики – основа моніторингу регіональних ситуацій і регіональних проблем.

Головною метою моніторингу соціально-економічних процесів є збір, вивчення і підготовка інформації для прийняття і аналізу економічних рішень на різних рівнях управління. Це обумовлює дві особливості, яким має задовольняти моніторинг як система збору та обробки інформації: цільова спрямованість інформаційних процесів і максимальна об'єктивність отриманих висновків на кожній стадії переробки даних.

Від стандартної статистичної технології моніторинг відрізняється:

- цільовим характером спостереження з орієнтацією на виявлення тенденційних і локальних змін, можливостей виникнення несприятливих і ризикових ситуацій;
- інтегрованим урахуванням соціальної, економічної та індивідуально-психологічної інформації;
- включенням у сферу спостереження, накопичення і аналізу не тільки кількісних, а й якісних, нечислових даних, а також "статистики зв'язків", "статистики чинників" та інших видів результатів обробки даних;
- широким використанням комп'ютерних методів подання, обробки і візуалізації інформації.

Завданнями моніторингу соціально-економічних процесів розвитку регіону є:

- організація спостереження, отримання достовірної і об'єктивної інформації про протікання на території соціально-економічних процесів;
- оцінка та системний аналіз одержуваної інформації, виявлення причин, що виникають у реалізації соціально-економічних процесів;
- виявлення чинників, що викликають економічні та соціальні загрози сьогодні та в перспективі;
- забезпечення органів управління підприємств, установ і організацій, незалежно від їх підпорядкованості та форм власності, громадян інформацією, отриманою під час здійснення соціально-економічного моніторингу;
- розробка прогнозів розвитку соціально-економічних ситуацій;
- підготовка рекомендацій, спрямованих на подолання негативних і підтримку позитивних тенденцій, доведення їх до органів регіонального управління.

У зв'язку зі складністю внутрішньої організації, а також управління регіональної соціально-економічної системою, від моніторингу вимагається:

- достовірність – використання інформаційних даних і системи моніторингових показників (індикаторів), які найповніше і найдостовірніше характеризують досліджуване явище;
- оперативність – орієнтація на скорочення збору і обробки інформації задля можливості прийняття екстрених управлінських рішень, якщо того вимагає наявна соціально-економічна ситуація;
- систематичність – здійснення моніторингу протягом більш-менш тривалого терміну з певними інтервалами збору інформації;

– комплексність – одночасне відстеження динаміки показників, що характеризують різні точки розвитку (при цьому можливий як моніторинг кожного окремо взятого показника, так і зведення їх в інтегральний показник, що дозволяє оцінювати процес реалізації стратегії загалом).

Система моніторингу не має залежати від суб'єктивних факторів, у ролі яких можна розглядати політичні інтереси, оскільки в іншому випадку не виконується вимога об'єктивності та достовірності.

Для найбільш повного відображення сутності соціально-економічних процесів розвитку регіону необхідно об'єднати як кількісні, так і якісні їх характеристики. Для цього, виходячи з особливостей об'єкта спостереження, в організацію та формування інформаційної бази моніторингу соціально-економічних перетворень у регіоні закладається низка основних принципів:

1. Інформаційна база моніторингу соціально-економічних перетворень у регіоні має органічно вписуватися в систему інформаційного забезпечення, контролю та регулювання соціально-економічного розвитку регіону, містити інформацію, необхідну органам влади, відображаючи при цьому специфіку регіону та його розвитку.

2. Інформаційна база моніторингу соціально-економічних перетворень у регіоні має містити сутнісну інформацію про систему цілей у кожній конкретній сфері реформування, чинниках, показниках та індикаторах розвитку об'єктів реформування.

3. Основою формування системи цілей моніторингу є законодавчі акти, постанови, програми органів державного влади, а також інструктивно-методичні матеріали за напрямками реформування.

4. Показники, що характеризують хід і результати соціально-економічних перетворень у регіоні, мають бути наочними, простими в інтерпретації, доступними для аналізу та використання в практиці управління.

5. При формуванні інформаційної бази моніторингу соціально-економічних перетворень, крім системи державної статистики, необхідно використовувати інформацію спеціалізованих систем (банківської, біржової, працевлаштування тощо).

Висновки. Моніторинг соціально-економічних процесів розвитку регіону є інструментом узгодження інтересів у процесі реалізації стратегії регіонального розвитку і є умовою та базою, на основі якої можлива консолідація регіонального співробітництва.

Він є засобом забезпечення комплексного розвитку, у межах якого здійснюється взаємний контроль за реалізацією регіональної стратегії і на його основі здійснюється об'єктивна оцінка соціально-економічної ситуації. Основну роль в організації моніторингу грає цивільний інститут експертів, до складу якого входять: учені, фахівці підприємств і менеджери, представники органів регіональної влади. Їх залучення до процесу моніторингу та управління соціально-економічними процесами розвитку регіону також сприяє процесам лібералізації, демократизації та гуманізації організаційно-правових і економічних відносин.

Перспективами подальших наукових розробок у цьому напрямі є акцентування уваги на визначенні та обґрунтуванні необхідності використання у моніторингу порівнянних показників оцінки ефективності соціально-економічного розвитку регіонів, що дасть можливість надати рекомендації з вдосконалення організації процесу моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів і дозволить оперативно здійснювати усі технологічні процедури системи моніторингу та забезпечать підвищення ефективності здійснення моніторингу.

1. Закон України “Про засади державної регіональної політики” від 05.02.2015 року № 156-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/156-19>
2. Ускова Т. В. Управление устойчивым развитием региона : монография / Т. В. Ускова. – Вологда : ИСЭРТ РАН, 2009. – 355 с.
3. Пакуліна А. А. Рационалізація інформаційних потоків і вдосконалення системи показників соціально-економічного моніторингу розвитку регіону / А. А. Пакуліна, Г. С. Пакуліна // Траектория науки. – 2016. – № 2(7). – С. 257–275.
4. Князев С. О. К вопросу формирования системы показателей мониторинга социально-экономического развития регионов / С. О. Князев // В мире научных открытий. – 2013. – № 8.1. – С. 30-34.
5. Когут А. Е., Информационные основы социально-экономического регионального мониторинга : монография / А. Е. Когут, В. Е. Рохчин. – Вологда : ИСЭРТ РАН, 2006. – 217 с.
6. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком : навчальний посібник / Д. М. Стеченко. – К. : Вища школа, 2000. – 223 с.
7. Валентюк І. Поняття та сутність моніторингу в системі регіонального управління / І. Валентюк // Вісник Національної академії державного управління. — Режим доступу : <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2010-1-21.pdf>
8. Інформаційне і аналітичне забезпечення системи моніторингу / А. О. Морозов, В. Л. Косолапов, В. Є. Колосов // Наук.-техн. інформація. – 2002. – №3. – С. 18–23.
9. Закону України “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України” від 23.03.2000 року № 1602-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>
10. Постанова “Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року” від 6.09.2014 р. № 385 / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
11. Постанова “Деякі питання реалізації у 2015-2017 роках Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року” від 7.10.2015 р. № 821 / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/821-2015-%D0%BF/print1446542150663211>
12. Розпорядження “Про схвалення проекту цільової програми енергоефективності та розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії Івано-Франківської області на 2016-2020 роки” від 13.05.2016 р. №298 / Івано-Франківська обласна державна адміністрація. – Режим доступу : <http://www.if.gov.ua/files/uploads/298.pdf>
13. Постанова “Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики” від 21.10.2015 р. № 856 / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/856-2015-%D0%BF/page>
14. Постанова “Про затвердження Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів” від 11.11.2015 р. № 932 / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/931-2015-%D0%BF/paran8#n58>

Reference

1. “On the basics of state regional policy. Law of Ukraine on Feb. 5, 2015.” *Supreme Council of Ukraine*, zakon3.rada.gov.ua/laws/show/156-19. Accessed 20 Feb. 2017.
2. Uskova, T. V. *Region’s sustainable development management*, ISERT RAN, 2009.
3. Pakulina, A. A., and G. S. Pakulina. “Rationalization of information flows and improvement of the system of region’s socio-economic development monitoring indicators.” *Trajectory of Science*, vol. 7, no. 2, 2016, pp. 257-275.
4. Knyazev, S. O. “Regarding the issue of forming of the system of regions’ socio-economic development monitoring indicators.” *In the World of Scientific Discoveries*, no. 8.1, 2013, pp. 30-34.
5. Kogut, A. E., and V. E. Rokhchyn. *Information basis of socio-economic regional monitoring*, ISERT RAN, 2006.
6. Stechenko, D. M. *Regional development management*, Higher School, 2000.
7. Valentyuk, I. “Nature and essence of monitoring in the system of regional management.” *Bulletin of the National Academy for Public Administration*, no. 11, 2013, visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2010-1-21.pdf. Accessed 20 Feb. 2017.
8. Morozov, A. O., Kosolapov, V. L., and V. Y. Kolosov. “Information and analytical maintenance of monitoring system.” *Scientific and Technical Information*, no. 3, 2002, pp. 18-23.

9. "On state prognosis and development of the economic and social development programs of Ukraine. Law of Ukraine on Mar. 3, 2000." *Supreme Council of Ukraine*, zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1602-14. Accessed 20 Feb. 2017.
10. "On adoption of State regional development strategy till 2020. Resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine on Sep. 6, 2014." *Supreme Council of Ukraine*, zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF. Accessed 20 Feb. 2017.
11. "Certain issues of implementation in 2015-2017 of State regional development strategy till 2020. Resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine on Oct. 7, 2015." *Supreme Council of Ukraine*, zakon4.rada.gov.ua/laws/show/821-2015-%D0%BF/print1446542150663211. Accessed 20 Feb. 2017.
12. "On adoption of Draft target energy efficiency program and development of the sphere of energy production from renewable energy sources in Ivano-Frankivsk region for 2016-2020. Prescript of Ivano-Frankivsk Regional State Administration on May 13, 2015." www.if.gov.ua/files/uploads/298.pdf. Accessed 20 Feb. 2017.
13. "On adoption of the Procedure and Methodics of monitoring and evaluation of state regional policy implementation efficiency. Resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine on Oct. 21, 2015." *Supreme Council of Ukraine*, zakon3.rada.gov.ua/laws/show/856-2015-%D0%BF. Accessed 20 Feb. 2017.
14. "On adoption of the development Procedure of State regional development strategy of Ukraine and plan of activities on its implementation as well as monitoring and evaluation of efficiency of the Strategy and plan implementation. Resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine on Nov. 11, 2015." *Supreme Council of Ukraine*, zakon2.rada.gov.ua/laws/show/931-2015-%D0%BF/paran8#n58. Accessed 20 Feb. 2017.

Рецензенти:

Сторонянська І. З. – доктор економічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи ДУ "Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України";

Шульц С. Л. – доктор економічних наук, професор, завідувач відділу регіональної економічної політик ДУ "Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України".

УДК 331.5:519.86

ББК 65.9(4УКР)24

Якимова Л. П.

СТРУКТУРА І ФАКТОРИ ЦИКЛІЧНОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Чернівецький національний університет імені
Юрія Федьковича,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра економіки та безпеки підприємства,
вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці,
58012, Україна,
тел: 0372584707,
e-mail: office@chnu.edu.ua

Анотація. Стаття спрямована на розвиток методологічних засад дослідження регіонального ринку праці в аспекті його нелінійної динаміки та ідентифікації комплексу ендогенних і екзогенних факторів циклічності. З використанням фільтра Ходріка – Прескотта виокремлено довгострокові тренди і цикли в динаміці показників і факторів циклічності ринку праці Чернівецької області. Обґрунтовано мультициклічність регіонального ринку праці, оцінено волатильність і персистентність циклів його показників, їх відношення до бізнес-циклу, ідентифіковано випереджальні, запізнілі та співпадаючі циклічні індикатори рівня безробіття. Побудовано економетричну модель з фіктивними змінними для прогнозування сезонних коливань рівня безробіття. Розроблене програмне забезпечення може застосовуватися при підготовці державних і територіальних програм соціально-економічного розвитку та сприяння зайнятості населення.

Ключові слова: ринок праці, регіон, цикл, фільтр Ходріка – Прескотта, циклічний індикатор, сезонні коливання.